

N.F.S. Grundtvig: Lidet om Saxo og Snorro, 1809

Tekstkritisk og kommenteret udgave

Flemming Lundgreen-Nielsen

Indledning

Fascikel 240 i Grundtvig-arkivet på Det Kongelige Bibliotek, København, består af et manuskripthæfte på 10 upaginerede blade i kvart (hvoraf 1v og 10v er blanke). En bladnummerering, som følges her, er senere påført i tynd blyantsstreg. Teksten er en tydelig renskrift ved Grundtvig selv. Hans titelblad, der vel antyder en pjeceform, bærer autodateringen 1809. Tilblivelsestiden er sandsynligvis slutningen af august dette år, da Grundtvig lå i polemik i bladet *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* med historikeren G.L. Baden om Saxo. Baden påtænkte at nyoversætte Saxos krønike, eftersom den senest udkomne oversættelse ved Sejer Schousbølle (med versene ved Laurids Thura) fra 1752 var holdt i en art Holbergsk prosa og var uden større tiltrækningskraft for læsere 50-60 år senere.

Grundtvigs lille afhandling har i alt 26 små og oftest ubetydelige rettelser, der dels gælder distraktionsfejl, dels er forbedringer med småord eller ændret ordfølge. 19, der kan give mening, markeres her ved klammer. Spatieringer betegner Grundtvig med understregning, der her gengives med kursiv. Fodnoter styres ved indvisningstegn, men er i denne udgivelse nummereret. Fodnote 2 retter "Grunden," til "Grundene," og fodnote 8 retter "Island," til "Islandsk," begge ved tilskrivning. Et glemt enkeltord på 4v er indsat af udgiveren i klammer og mærket FLN. Den gammeldanske ('gotiske') håndskrift slår over i latinske bogstaver ved citater eller enkeltord på latin, der kursiveres her.

Teksten behandles i Grundtvig-registranten af Steen Johansen i 1957. Nogle sider med åndelig selvbiografi fra efteråret 1810 synes at give den eneste (og blot indirekte) omtale fra Grundtvigs side af denne tekst (Fasc. 502, Michelsen 1956b,

68). Hvorfor Grundtvig aldrig offentliggjorde denne omhyggeligt udfærdigede og renskrevne tekst, vides ikke. Nogle tanker om Saxo og fragmentariske oversættelsesforsøg fra samme tid er dog bevaret (Fasc. 241.2, 255.2 og 165 (b).13).

I udgiverens kommentarafdeling bringes opslagsord i den orden, hvori de melder sig i Grundtvigs tekst. Når brødteksten har et tal på en Grundtvig-fodnote, kommenteres dennes indhold, før kommenteringen af brødteksten fortsættes.

En efterskrift til udgivelsen er indlagt i udgiverens bidrag "Grundtvigs vej til Saxo" her i årgang 2015 af *Grundtvig-Studier*.

(1r)

Lidet om Saxo og Snorro

Sammenskrevet

af

Nik. Fred. Sev. Grundtvig

som

Alumn paa Valkendorfs Kollegium

1809

(1v: blank)

(2r)

* * *

Saxos Historie var i lang Tid den Bog, hvortil de Danske henviste Udlændingen, som vilde spotte med det Barbari, der i Middelalderen nedtyngede Norden, og, saalænge latinsk Sprogkundskab agtedes for Høiden af al Lærdom, og Man ei saa nøie skelnede mellem de Punkter, paa hvilke enkelte udmærkede Mænd, og de hvorpaa deres Samtidige staa, kunde en saadan Henviisning neppe forfeile sin Hensigt. Hine Tider ere ikke mere, Man betragter Saxo ene, Man har faaet en anden Maalestok for Lærdom, Man skelner mellem den og Oplysning og denne sidste, forbundet med kritisk Forskning og Granskning, er det Man fordrer hos Historieskrivere, altsaa ogsaa hos Saxo. At den gamle Grammatiker under disse Omstændigheder er blevet haardt, ofte uretfærdigt bedømt, er intet Under; thi en Tidsalder, der foragter enhver Efterretning, som ei af Øievidner er optegnet, og forsynet med vederhæftige Mænds Segl og Underskrift; en Tidsalder der er saa rede til at beskyldte og fordømme en Mand for Overtro, saasart Han beretter Noget, som ei falder ordenlig i Sandserne, og ei fluks tilføier, at han anser det for Løgn; en saadan Tidsalder maatte finde (2v) overflødigt Stof til Forargelse. Mere skadede det imidlertid Saxos Anseelse hos de sundere Dømmende, at Man i det sidst forledne Aarhundrede begyndte at blive nøiere kendt med den islandske Litteratur, og især med hans overmægtige Medbeiler Snorro Sturlesen; men uagtet mangan Revselse fra denne Side var vel fortjent, gjorde Snorros Forgudere dog ofte Saxo Uret, fordi de glemte de nødvendige Hensyn.

Selv Snorro har maattet prøve Døgnkritikens smaavurne Luner, og medens Torfesen, Suhm, Schønning og Flere saae i ham den nordiske Histories Fader, der af os maatte beskues med samme Ærbødighed som de gamle Græker betragtede Halikarnasseren, fattedes der ikke Andre der nedsatte ham ligesaa dybt, som Hine løftede ham, ja selv Mænd med store Navne satte ham, som en ubetydelig Sagnsanker langt neden for tørre Annalister.¹

En Undersøgelse om, hvorvidt de Beskyldninger for Lettroenhed og Overtro, Man har gjort begge Forfattere, dels ere grundede, og dels, om de endog fra en vis Synspunkt ere det, kunne svække deres (3r) Værd, som Fremstillere af de længst svundne Tider, samt om, hvad der er det Vigtigste i Historien: Benraden af Begivenhederne med paaskrevne Tal, eller den

¹ Selv Schlözer, som engang gjorde meget af Snorro, fortrød det siden bitterlig, og stræbte at afsone sin Brøde, ved at sætte ham langt under den russiske Nestor. Hans Eftersnakkere: Adelung og til dels Rühs behøver Man, som saadanne, blot at nævne.

fulde Handling i sit Forhold til det Foregaaende og Efterfølgende, vilde naar den var grundig, ei mangle Interesse for Videnskabens og vore gamle Historikeres Venner; men om jeg ogsaa tiltroede mig Evne hertil, vilde dog de faa Timer, jeg for nærværende Tid, kan anvende, langtfra ei være tilstrækkelige. Jeg vil derfor i disse Blade indskrænke mig til at opgive den Forskel, der nødvendig *maatte* være mellem Dannemarks og Norges Historieskriver i hine Dage, Noget, der, saavidt jeg veed er blevet ubemærket af alle dem, som hidtil have sammenlignet hine Forfattere, skønt et lyst Begreb om disses Stilling er den eneste Grundvold, paa hvilken en Sammenligning, ei mellem nogle Egenheder, men mellem Værkerne, som saadanne, lader sig bygge.

Vel ere de Efterretninger, vi have om Nordens ældste Tilstand hverken i Henseende til Udførlighed, Nøiagtighed eller Tidsfølge saadanne, at vi af dem kunne med Vished bestemme: enten hvormegen Aandsudvikling der har havt hjemme, eller i hvilket bestemt Forhold de enkelte Nordurlande have deltaget i samme; men, efter Alt, hvad vi med høieste Sandsynlighed kunne skønne, har Udviklingen havt sit Sæde i Norrig og kun meddelt sig [saale] forsaavidt til Sverrig og Dannemark, at den vel hædredes maaske og stundum gennem-(3v)-trængte nogle Enkelte, men aldrig rodfæstedes saaledes i Landene, at den der, som hist kunde bære Frugt i de løbende Aarstider. At saa var, da dog alle Sagn vidne, at Asamanden Odin, Skjaldskabs Fader, byggede i Sverrige, [hv] at Upsala ei blev Skjaldes som Guders Hjem, maa vel tykkes hel underligt, men om end dette Særsyn lod sig forklare, var dog her ikke Stedet. Nok maa det her være os at vide, at de mærkeligste Oldtidsskjalde i Dannemark: Stærkoddur og Bragur hin Gamle vare Nordmænd, og at den eneste *Danske* Digter, som nævnes, er Hjarne som skal have levet tæt op mod Odins Dage.² Vist nok er det uafgjort og uafgørligt om de Vers som findes hos Saxo, ere lagde Personerne i Munden

² Var det mig om Gætninger at gøre, da kunde Saxos Beretning om Hjarne, ypperlig bruges til at stadfæste Skjaldskabs Sjeldenhed i Dannemark; thi dels synes Man ene deraf at kunne forklare den Synderlighed, at et Rige udsattes som Pris for en Ligsang og dels den hartad end større, at de Danske nøiedes med et saa ringe og stakket Vers. Grundene, hvi jeg slet ingen Vægt lægger herpaa, er baade, at Tilstanden i saa gamle Tider kunde synes ei her at bevise stort, saaog at Fortællingen, med Ret eller Uret, almindelig agtes for Fabel, og desuden troer jeg, ei uden Grund, at de fire Linier, Saxo anfører, kun have været et saadant Omkvæd til Drapen, som det vi i Gunlaugs Saga finde af dennes Drape om Edelred.

af danske eller norske Skjalde; men dels var det vel ei urimeligt at antage det Sidste, dels er der ikke stort ved de Fleste, naar Man tager fra hvad Saxo øiensynlig har borget (4r) dem af egen eller romerske Digteres Forraad; og endelig, hvilket her er det Vigtigste, ere Hathers og Stærkoddurs Vers i ottende Bog de sidste som findes, ja fra Regnar Lodbrogs Dage finde vi end ikke, saavidt jeg veed, [t] nogensteds talt om Poesi i Dannemark før *Islænderen* Ottar Svarte nævnes som Svend Tveskægs Hofpoet.³ Næsten alle de følgende Dannekonger lige indtil Saxos Tid havde islandske Skalde i deres Gaard, Magnus havde Sakseren Sigvard, men ingen dansk Digterstemme lod sig høre. Dannemark var altsaa tom for Skjalde, just i det Tidsrum, da der vrimlede af disse i Norrig og paa Island, saa at de endog i Flokketal uddroge til fremmede Lande, at frembære deres Kvad for Konger og Jarler. Nu er det dog vel ligesaavist, at det ene var igennem Poesien at hine Tidens Aandsudvikling talte, som at, vare her ingen Skjalde, da var[e] her endnu mindre Nogen, (4v) som i ubunden Stil sammensatte Fortællinger om de ledne Tider.⁴ Med Kristendommen var en vis Videnskabelighed indkommet det vil sige noget Kendskab gennem det latinske Sprog til de romerske Skribenter; men da den ingen hjemmebaaren fandt, med hvilken den kunde sammensmelte, blev den ved at [FLN: være] indsluttet i sig selv, og kunde ei yttre sig til Gavn for Landets Historie, der var den noget Fremmet og Uvigtigt.⁵

³ Kun Islænderne melde at Regnar Lodbrok, hans Kone Aslaug og hans Sønner vare Skjalde, og de Vers, som anføres af dem, ere neppe ægte, og betyde desuden ikke meget. At Regnars Dødsang ei er kvædet af ham selv er vel temmelig vist, at den er af norsk Oprindelse er rimeligt, dels fordi Regnars Slægt var vidt udbredt i Norge og paa Island og Adskillige af disse hans Frænder vare bekendte Skjalde, dels fordi den synes at have været Saxo ubekendt, ligesom han ogsaa blot siger at Regnar i Ormegaarden *omnium operum suorum cursum animosa voce recensuit*. At denne Sang iøvrigt [ge] kan efter Suhms Gætning, være digtet af Bragur eller Bragde hin Gamle straks efter Regnars Død vil jeg ikke nægte.

⁴ Om ogsaa Nogen vilde nægte denne Slutnings Rigtighed, kunde jeg dog holde mig til Saxos udtrykkelige Vidnesbyrd i sin Fortale: *igitur oneri [cateris] cunctis præteriti ævi scriptoribus inexperto rudes labori humeros subjicere coactus etc.* Derfor maatte Svend Ulfssen fortælle sine Frasagn til den Fremmede, Adam af Bremen, [som ei engang].

⁵ Dette bevidner ogsaa Saxo i Fortalen, skønt han angiver en anden Grund, nemlig Søvnagtighed, men det er klart at denne kun var [d] mulig, fordi intet Vækende og Pirrende var tilstæde.

Endelig fremstod Absalon. Udsprungen af gammel, berømmelig dansk Æt, vare mange Sagn om Fædrenes Bedrifter nedarvede til ham, og dem ønskede han at se fængslede i de faste Stave, før de tabte sig i de henrulende Tider. Han kendte andre Landes Historier, maaské endog nogle af de islandske, eller vidste dog i det mindste, at saadanne vare til, og det Ønske, at se sit Fædreland hædret ved et ligedant Mindesmærke, at se de svundne Tider, og de (5r) djærve Kæmper, med hvem han følte sig saa nær i Slægt, reddede fra Glemsel, blev saa mægtig i hans Aand, at han ei blot faderlig opmuntrede men myndig befalede sin Tids lærdeste Mænd: Svend og Saxo, til at optegne de forbigangne Tiders Hændelser.⁶ Saxo var det især som bestemtes til dette Arbeide, og nu sankedes alle de Mindemærker, som kunde overkommes, medens Absalon selv og vel nogle i Dannemark værende Islændinge oplode deres Sagngemmer; men hvorledes den Historie maatte vorde, som Saxo under disse Betingelser kunde og maatte skrive, synes ei vanskeligt at bestemme. Ingen indvortes Trang eller stærk Drift, men kun Lydighed og Føielighed mod Absalon drev ham til dette Arbeide; de Efterretninger, han skulde nytte laa udenfor ham som en fremmet Masse, og at bringe disse i en vis Orden og Sammenhæng, var den Opgave hans Velynder forelagde ham. Romersproget var det eneste, hvori han troede, en Historie kunde skrives,⁷ og sine Begreber saavel om Historie som om Skønhed og Sirlighed havde han laant af romerske, vel ei engang de bedste, Skribenter. (5v) Saxo vilde da sammenskrive en romersk Historie om Dannemark, men for at Dette kunde ske, maatte de gamle Kæmper og [Helte] Skjalde aflægge den stødende, barbariske Dragt, og iføres pynteligt latinsk Klædemon, saa de uden Skam kunde vise sig for den lærde Verden.⁸ Da Historien skreves for at skaffe Dannemark Anseelse blandt Fremmede, maatte de Danske naturligvis stedse ophøies ei blot

⁶ Saa siger Saxo i Begyndelsen af sin Fortale.

⁷ *Quis enim res Daniæ gestas, literis prosequeretur? Quæ nuper publicis initiata sacris, ut religionis, ita latinæ quoq; vocis aliena torpebat.* Hvorledes dette ellers lader sig forene med hans Vidnesbyrd om Islænderne, ser jeg ikke, med mindre, Man enten vil sige at de *Thesauri historicarum rerum referti* han omtaler, ei skal betyde Skrifter, eller ogsaa, hvad mig tykkes rimeligere, at han har agtet det Islandske for et ganske andet Sprog, og kun anset den mindre dyrkede danske Mundart for udygtig til at skrive Historie i.

⁸ Endskønt vi, med Undtagelse af nogle faa Linier ikke eie noget af de saxoske Vers paa Islandsk, kan der dog, for den som kender de gamle Digte, ei være nogen Tvivl om denne Udpyntning og Oppudsning.

umiddelbar, men ogsaa middelbar ved at nedsætte andre Folkefærd og dette agtede Saxo ei for nogen Synd, da han ogsaa heri havde sine Romere til Forgængere. [For at] Alt Dette kunde Saxo gøre, uden mindste Frygt for at støde sine Læsere, thi da han skrev paa Latin, skrev han naturligvis kun for dem, der forstode dette Sprog, og hos hvem han kunde og maatte forudsætte samme latinske Begreber, som de, han selv eiede. Lægge vi nu hertil, at Saxo, for at ligne *sine* Romere maatte strømme over af Sentenser og Bemærkninger, og for at kundgøre sin Læsning og Lærdom bevæge sig i enstydige smukke Fraser, da have vi et Begreb om, hvorledes han *maatte* skrive, og at han virkelig skrev saaledes, vide alle Kyndige.

(6r) Vende vi nu Øiet til Norrig, da frembyde sig saavel i ældre som senere Tid, langt anderledes Syner. De Digte vi endnu eie under Navn af Edda, kunne vi vel ikke anse for andet end Brudstykker af en Ring, som omfattede Gude- og Kæmpe-Livet, thi, er end Bryniolf Svendsens Paastand, at Edda fordem var 1000 Gange større, overdreven, ja, var det endog bevisligt, at intet Sagn laa til Grund for denne Paastand, saa vilde dog saavel mange Fabler i den prosaiske Edda, som de Levninger af ældre Digte, vi i Hervarar Saga og andre Steder finde, være tilstrækkeligt Bevis. At afgøre disse Digtes Ælde, er vel, naar Spørgsmaalet gælder om at nævne et vist Aarhundrede, umuligt; men hos dem, som have Øie for indvortes Kendemærker, kan der ingen Tvivl være om, at de Fleste have hjemme dybt inde i Hedenskabets.⁹ Naar denne Periode, som vi, med Hen-(6v)-syn paa dens simple, poetiske Karakter kunne, uden videre Sammenligning

⁹ Der lader sig endog herfor føre et, som jeg troer, uomstødeligt Bevis. Vi finde nemlig, saavel i Heimskringla som i Skalda Vers, der udtrykkelig siges at være af Thjodolf fra Hvine og andre Skjalde fra Harald Haarfagers Dage. Disse ere meget konstig sammensatte, og fulde af klingende Tillægsord og høitrvænde Omskrivninger men tomme for Poesi. De eddaiske Vers derimod og andre, som kunne henregnes til, hvad Olafsen – i sit Prisskrift om Nordens gamle Digtkonst – kalder Syngesproget, ere aldeles ukonstlede, og adskille sig kun fra daglig Tale ved en let Rytmus og Fylde af Poesi. Hvilke bør Man nu dømme at være de ældste? Mig tykkes, det (6v) er ligefrem, at Svaret maa blive: de ukonstlede; men om ogsaa Nogen, af Lyst til det Usandsynlige, eller af andre Grunde vilde antage det Modsatte, maatte han vel dog give efter ved at se, at Man i den følgende Tid, vel stundom betjente sig af de ukonstlede Vers, men agtede dem langt ringere end de andre, hvilket i det mindste var Tilfældet i Harald Haardraades Tid. Desuden, naar skulde den simple Digtmaade være opkommet *efter* Harald Haarfagers Tid, da vi vide, at alle de berømte Skjalde fra ham til Hagen Hagensen brugte de kon-

nævne den *homeriske*, ophørte, lader sig vel ikke nøie bestemme, da vi ei vide, naar de konstige Vers, mellem hvis klemmende Stave Poesien døde, ere opkomne, men Saameget vide vi, at det var før Harald Haarfagers Tid, og maaske beskue vi i Regnars Dødssang en af Overgangspunkterne.¹⁰ Nu kom en Tidsalder, i hvilken Man, om jeg saa maa sige, prosaisk besang Guder og Kæmper, paa en Maade som de kykkelige Digtere hos Grækerne, og skønt Man i disse paa den ene Side fjernede sig længere fra Poesien, nærmede Man sig dog paa den anden ved den blotte Fortælling til den simple Historie. I denne Periode, maa da vel ogsaa den prosaiske Historie og Sagastilen være opkommet, skønt vi ingen egenlig Efterretning har herom; thi vist er det, at Are Frodes Værk og Kongespeilet, (7r) begge fra det tolvte Aarhundrede, vidne om en saa uddannet Prosa, at den alt længe da maa have været til.¹¹ Ved disse Værker maa vi standse et Øieblik, for at bemærke det Karakteristiske ved dem, forsaavidt det her vedkommer os. Begge ere skrevne i Modersmaalet, endskønt Kristendommen ogsaa til Norrig maa have medbragt samme latinske Kultur og [Kærlighed] Forkærlighed for Romersproget, som til Dannemark, og heri ligger et uimodsigeligt Vidnesbyrd om, hvad Skjalderækken under Ynglingeætten allerede lærer, at her ei blot vare enkelte Vers, men en uafbrudt fremskridende Production, der saaledes havde grundfæstet sig, samt udviklet Modersmaalet, at den fremmede Kultur maatte enten aldeles vige, eller dog læmpe sig saaledes efter den gamle, at denne beholdt Herredømmet. De nævnte Værker vise det, thi skønt de begge, især Kongespeilet, røbe Læs-

stige Vers, og Den der havde digtet de Kvad der bleve saa berømte, dog vel og selv maatte være det.

¹⁰ Jeg siger: maaske, fordi jeg endnu ikke er nøie nok kendt med dette Digt, til at turde afgøre om det bør agtes for saa gammelt, thi [var] er det digtet straks efter Regnars Tid, da betegner det sikkerlig Overgangen, af Grunde, som her ei er *Raden* til at anføre.

¹¹ Vist nok møder her en Vanskelighed, da nemlig Snorro i sin Fortale siger, at Are var den Første, som skrev Historie paa norsk Maal; men dels kommer det her aldeles an paa, om Snorro ved Ordet: *frædi* forstaar enhver Saga, eller kun en fortløbende Kongesaga, og dels maa det ansees for vist, at om end Are var den Første, som skrev, maa dog længe før hans Tid ordenlige Sagaer være sammensatte, som bevaredes i Hukommelsen.

ning i udlændiske Bøger, ere dog ei blot Sprog og Stil vedblevne at være danske, men selv Synsmaaden er den gamle, hjemmebaarne.¹²

(7v) [At der] I det Aarhundrede som hengik mellem Are og Snorro ere sikkert en Del Sagaer skrevne, men ei kunne vi sige, om nogle af dem, vi end have, høre blandt disse.¹³

Nu fremtraadte Snorro Sturlesen. Ikke det Forsæt at skrive Norges Historie bragte ham til at sanke de gamle Mindesmærker, men han, som var opvokset imellem dem, som, naar han hørte de gamle Kæmpers Pris, ogsaa hørte sine egne Frænders Kvad og Berøm, følte en indvortes Trang til at overskue dem fra en Middelpunkt. Ei kunde dette ske, uden ved at skrive Norges Kongesaga; thi Kongen var Ledestenen, trindt hvilken Kæmper sankedes, og Kongens Daad var lig den fremrullende Storelv, hvis Arme betegnede hans Mænds Bedrifter. At en saadan kun *følt* Trang (8r) og ingen *bevidst* Hensigt drev ham til at skrive, læres bedst af Værkets Beskuelse, men derfor er det at han i sin Fortale aldeles ikke siger *hvorfor*, men kun *hvad* han skriver, og af hvilke Kilder han øser. Det er ikke hos ham noget vilkaarligt Arbeide, som han kunde ladet være og blot paatager sig efter Bøn eller Befaling, men hans Værk er det nødvendige Resultat af de ledne Tiders Stræben, der producerer sig igennem ham. Han forsmåede intet Sagn, som han vidste at gamle og forstandige Mænd havde holdt for Sandhed, men mest Lid satte han til hine kløgtige Skjalde, der for Kongers og Jarlers Borde havde kvædet om deres Bedrifter og Æt. Ved disses Haand vandrede han tilbage i mørke Hedenold, skuede med dem Asamænds Indkomme i Norden og fulgte deres Æt paa den Bane, [h]

¹² En anden mærkelig Prøve paa, hvorledes alt Udlændisk[e] maatte [tage] ikke blot tage nordiske Klæder paa, men lade sig regere af nordisk Aand, [lære] finde vi [af] i Fortalen til den prosaiske Edda. (7v)

¹³ At der skreves Sagaer kunne vi vel vide, om end Ingen havde sagt det, da det var umuligt, at der kunde være et saadant tomt Mellemrum fra *Are* til *Snorro*; men Saxos Vidnesbyrd i sin Fortale synes desuden tydeligt nok, ligesom vel Snorro i sin ei vilde kaldt *Are* den *Første* dersom han havde været den *eneste*. At Sagaerne om Olaf Trygvason som tillægges Munkene Oddur og Gunlaug, skulle være fra denne Tid betvivler jeg saare, skønt Schönning mener det, men den gode Mand har selv fortalt sig, da han først af Heimskringla vil bevise at O.T. Saga er ældst og siden af *Sagaen* at Snorro er Forfatter til Heimskringla. Nu er det vist at Snorro citeres i *Sagaen* og altsaa maa den vel være yngre, men saa kan Gunlaug, naar han døde 1218 ei være dens Forfatter, med mindre Heimskringla er blevet bekendt længe før det almindelig antagne Aarstal 1230. (8r)

dem af høie Norner var beskikket. Samtiden var forsvundet for hans Øie, saalænge han vandrede i Fortiden, og den Idræt, hvorpaa han ene pønsede, var, i de klareste Træk at fremstille det Billede af de svundne Tider, han i Kvadene havde beskuet. Derfor henrinder hans Fortælling, *deri* lig Herodots, stille og sød som Honningbækken. Selv stander han ei stille, men følger villig den skridende Tid, ei er han Kristen iblandt Asamænd, men overalt skuer han, ogsaa *deri* lig sin græske Frænde, midt i Tidernes Veksler og Begivenhedernes Tummel (8v) de usynlige Magters stærke Finger. Bemærkninger, som kunne nævnes hans *egne*, findes ei, men naar Tiderne vende sig, stander han stille, og Sagaens Aand forkynder Omskiftningen gennem ham. Saaledes se og høre vi ham paa den store Vendepunkt i Nord, da Krist seirede over Odin thi saa lyder hans Sørgetale over den faldne Hakon: sandt er det dog at sige, at Hakon Jarl haver været en ypperlig Høvding udi Norrig i sin Tid, baade af Høibyrdighed, Visdom og Forstand, med Mandelighed i Krig, stor Lykke til Seier, og til at nedlægge sine Fiender; [D]og dog fik han saadan ulykkelig og skammelig Afgang paa det Sidste; men dertil gjorde mest, at Tiden var nu kommen, at hedenske Offer og de som det opholdt, skulde ødelægges, men hellig Tro og ret Sæd komme isteden igen.¹⁴ Hvem indsættes ikke her i Historiens Drama, og ser det henskrive med sin høitidelige Nødvendighed! men hvem ser ikke ogsaa, hvor umuligt det var, at hin lærde, kristelige Munk, der vel beilede til Musers Gunst, men aldrig havde knælet i Sagas Tempel, og der i Aanden gennemlevet hine gamle Tider, kunde følt og talt saalunde! Hvem føler ikke, at kun i Norrig (9r) hvor hvert Led af den svundne Tid endnu levende talte til Øie og Øre, hvor de *kristne* Skjalde vedbleve at kvæde som forhen, ja selv at prise Odin som Skjaldskabs Fader, at kun der en Kristen i det 13de Sekul kunde lade Oldtiden ske Ret, og de gamle Sagn tale igennem sig!

Er det nu lykkedes i denne korte Udsigt at vise Forskellen mellem de tvende Værker, og vise den som nødvendig, da er ved det Sidste sørget for at ingen af Skribenterne forurettes og ved det Første er Sammenligningen givet, thi hvorfor sammenligner Man vel tvende historiske Arbejder uden for at udfinde: hvilket af begge der leverer det heleste, reneste og klareste

¹⁴ Vel veed jeg at dette ei er en aldeles ordret Oversættelse af den islandske Text, men Enhver som vil, kan overbevise sig om at Meningen er aldeles den samme, og ei kunde jeg næppe at forandre Mere i Peder Klausens søde Sprog, end høie Behov gjordes.

Billede af den Tid det omfatter? Medens vi derfor, med Hensyn herpaa, i et Par Træk sammenligne Værkerne, uddrage vi blot Resultatet af det Foregaaende.

Allerede det, at Saxo skrev i et *fremmet* Sprog, gjorde det umuligt, at hans Fortælling kunde sammensmelte med Tiden han beskrev, men at han skrev paa *Latin* og med *latinsk* Aand, maatte frembringe en bestandig Kamp mellem ham og Stoffet, hvori snart det, snart han seirede, men Billedet stedse tabte i Renhed og Klarhed. Saxo kunde, under de Betingelser han skrev, kun i det høieste frembringe et *mekanisk* Konstværk, hvori vi kan beundre Konstneren, som vidste at (9v) sammenføie saamange uensartede Dele til et Heelt, og glædes ved at finde Meget, som uden denne S sammensætning, maatte gaaet tabt, men aldrig i det beskue Hedenold som den var.

Da de gamle Kvad vare ligesaamange Udtryk for livfulde Beskuelser af Fædrenes Væren, Tragten og Virken, da Snorro deltog i disse Beskuelser med nordisk Øie og sammenkædede dem med deres *egne* Led, maatte der nødvendig fremstaa et *organisk* Heelt, besjælet af poetisk Liv, saa at vi i det som et stort Drama, se Figurerne bevæge sig i deres egen Tid, og tale i dens eget Maal.

I Følge heraf troer jeg ei Dommen bør være tvivlsom om, hvilket Værk der har Fortrinet; men uretfærdigt i høi Grad vilde det være at antage samme Forhold mellem Forfatterne; thi skønt Man vel ei kan sige, at de blot behøvede at have byttet Plads for at frembringe hinandens Værker *aldeles* som de ere, saa er det dog udentvivil vist, at Grundkarakteren vilde blevet uforandret.¹⁵ (10r)

Norrig være da stolt af sin Snorro, ei fordi hans Aand kunde nedskue paa Saxos, men fordi hans Værk er den herlige Frugt som Træet der voksede og grønnedes blandt Norrigs Klipper, frembar i Tidens Fylde! Dannemark hædre den Saxo, der offrede sit Liv og sin Lærdom, sanket gennem mange vaagne Nætter, til Dannemarks Hæder, og glædes ved, at stod dets aandelige Træ end sygeligt og goldt i de gamle Tider, da var det kun, fordi det, naar Norriges var henvisnet, skulde grønnes mere yndelig og frembære de lifligste Frugter!

¹⁵ Dette stadfæstes ved de mange islandske Sagaer der have Grundkarakter tilfælles med Snorros Værk, skønt de ei blot ere skrevne af forskellige Mænd paa adskillige Tider, men endog, saavidt vi vide, tildels have lærde Munke til Forfattere.

Kommentarer til Grundtvig Fasc. 240, 1809

(2r) Valkendorfs Kollegium: kollegium i Sankt Peders Stræde, København, hvor Gr. boede fra maj 1808 til pinse 1811 på et treårigt forskerstipendium. – Saxos Historie: Saxo Grammaticus (ukendte data): *Gesta Danorum*, skr. i årtierne omkring 1200, tr. 1514, da. overs. 1575 (ved Anders Sørensen Vedel). – falder ordenlig: passer ind i de menneskelige fem sansers verden.

(2v) overflødigt: særdeles rigt. – sidst forledne: forrige (dvs. det 18. årh.). – Snorro Sturlesen: Snorri Sturluson (?-1241). Den latiniserende form Snorro eller Snoro for islandsk Snorri bruges bl.a. i Danmark af Stephanius i hans latinske Saxo-kommentarer 1645, af Thomas Bartholin Filius i 1689, af Holberg forskellige steder, af P.-H. Mallet (på fransk) 1756, af B.C. Sandvig i 1779 og i 1823 af P.E. Müller (i Videnskabernes Selskabs regi). Derimod har Ole Worms udgave af Peder Claussøn Friis' oversættelse i 1633 det korrekte på dansk "Snorre Sturlesøn" (og 2. udgaven 1757 retter endda til "Sturlesen"). – Hensyn: betragtning af omstændighederne. – smaavurne: uvæsentlige; pedantiske. – Torfesen: Thormod Torfæus (1636-1719), islandsk historiker. – Suhm: Peter Friedrich Suhm (1728-1798), sin tids førende danmarkshistoriker. – Schønning: Gerhard Schønning (1722-1780), norsk historiker. – Halikarnasseren: Herodot (ca. 484-ca. 425), græsk historiker, grundlægger af faget (jf. Cicero). – Sagnsanker: samler af sagn. – Annalister: forfattere af kronologisk ordnede årbøger. – fodnotetekst 1: Schlözer, Adelung, Rühs, Nestor: August Ludwig Schlözer (1735-1809), tysk historiker (Göttingen), Johann Christoph Adelung (1732-1806), tysk filolog (Leipzig, Dresden), Friedrich Rühs (1781-1820), tysk skandinavist (Greifswald, Berlin). Nestor: krønike fra ca. 1113 om Kievs historie tillagt munken Nestor, ældste bevarede historieskrivning på østslavisk, tr. 1767, på ty. ved Schlözer i fem bind 1802-1809 [note slut]. – grundede: berettigede. – kunne: kan.

(3r) lyst: klart. – Egenheder: særskilte enkeltheder. – Nordurlande: isl. ord for lande i Norden. – kunne: kan – Sæde: hjemsted.

(3v) vidne: beretter. – byggede: boede. – mærkeligste: mest bemærkelsesværdige. – Stærkoddur: islandiseret navn for den nordiske sagnhelt Starcatherus hos Saxo. – Bragur: isl. navn for skjalddeguden Brage. – Hjarne: Hiarnus, oldda. digter og midlertidig konge hos Saxo. – fodnotetekst 2: stadfæste: bekræfte. – Synderlighed: mærkværdighed. – stakket: kort. – Drapen: hyldestkvadet. – Edelred: eng. konge 978-1016 [note slut]. – lagde: lagt – borget: lånt til.

(4r) Synderlighed: mærkværdighed. – Hathers og Stærkoddurs Vers i ottende Bog: versduel, før Hather indvilger i at dræbe den livstrætte ældgamle kæmpe. – Ottar Svarte: isl. skjald. – fodnotetekst 3: omnium (...) recensuit: "opregnede han med tapper røst alle sine mange bedrifter" (Peter Zeebergs overs. 2005, 609), Karsten Friis-Jensen (udg.) *Saxo* I, 2005, 608. Grundtvigs sprogvariant "om-

nium” i st. f. “omnem” kan være fra Stephanius: *Notæ Uberiores* 1645, 192, afsnit B [note slut]. – Skalde: skjalde (den anvendte form er begrundet i adjektivet “islandske”). – Magnus: søn af Olaf den Hellige, norsk konge 1035-1047 og dansk konge 1042-1047 (tilnavn den Gode). – Sakseren Sigvard: Grundtvig synes her at forveksle sine kilder. I Saxos 7. bog efterstræbes den danske kongedatter Gyrithe af en hertug Sigvard af Saksen (som ikke er skjald), og i 10. bog skildres Magnus den Gode, der i sin første usikre tid som purung norsk konge blev støttet af den islandske skjald Sighvatr Þórðarson (siden kendt fra Snorres talrige citater af hans kvad i *Heimskringla*, f.eks. i *Olaf den Helliges saga*). I Peder Clausson Friis’ danske oversættelse af *Heimskringla*, udgivet af Ole Worm i 1633, står der om Sigvald Skald under Olaf den Hellige, at han ikke var videre veltalende, men kunne gøre alt, hvad han sagde, til poesi så let som ingenting (277). På den upaginerede skjalde-liste bag i det tykke bind anføres, at “Sigvardur Thordarsøn” tjente Olaf den Hellige, mens dennes søn Magnus som hjælp havde “Sigvartur Skald”. De to digtere er dog formentlig en og samme person (Jón Helgason 1953, 124). Men en saksisk skjald er der således slet ikke tale om.

(4v) ubunden Stil: prosa. – fodnotekst 4: igitur (...) coactus: “Da jeg således var tvunget til at lægge mine uøvede skuldre under en byrde som ingen af tidligere tiders forfattere havde bundet an med”, (Friis-Jensen og Zeeberg 2005, 1, 73). – Svend Ulfssen: Svend Estridsøn, dansk konge 1047-1074. – Adam af Bremen: tysk kannik og historiker på Svend Estridsøns tid [note slut]. – hjemmebaaren – indfødt; indenlandsk. – fodnotekst 5: Saxo i Fortalen: her meddeles, at uvidenhed (imperitię) afløses af dovenskab (segnicies). – tilstæde: til stede [note slut]. – Endelig fremstod: Grundtvig bruger her en episk formulering. – faste Stave: uforanderlige bogstaver, dvs. i skriftlig form. – ligedant: tilsvarende.

(5r) Svend: historikeren Svend Aggesen (ukendte data). – Mindemærker: sideform til Mindesmærker. – overkommes: opdrives; fremskaffes. – oplode: åbnede. – Føielighed: eftergivenhed. – nytte: bruge; anvende – fremmet: fremmed. – fodnotekst 7: Quis (...) torpebat: “For hvem skulle ellers skrive om de bedrifter der er blevet udført i Danmark – et land der først for nylig er indlemmet i den almindelige kirke og inden da lå passivt hen, uden adgang til det latinske sprog eller til religionen.” (Friis-Jensen og Zeeberg 2005, 1, 72-73). – Thesauri historiarum rerum referti: “skatte af historiske vidnesbyrd” (76-77) [note slut]. – vel ei engang de bedste, Skribenter: Saxos stilistiske forbilleder er de romerske sølv-alderhistorikere Marcus Justinus og Valerius Maximus (fra 1. og 2. årh.), hvoraf navnlig den sidste eksempelorienterede skribent har ry for svulst og skruethed.

(5v) fodnotekst 8: Undtagelse af nogle faa Linier: det drejer sig om 16 korte verslinjer af *Bjarkamál* (Bjarkes vækkerkvad under den forgæves kamp i Lejre for at redde Rolf Krakes liv), bevaret på islandsk i Snorres *Olaf den Helliges saga* i *Heimskringla*, fordi en af Olafs skjalde fremførte det tidligt den morgen, da kongen skulle falde i slaget ved Stiklestad 29. juli 1030. Resten af kvadet står hos

Saxo i hans 2. bog (Friis-Jensen og Zeeberg 2005, 1, 170-187) i en bred latinsk gendigtning, selvom han formentlig kendte hele kvadets islandske form [note slut]. – Sentenser: læresætninger. – Fraser: talemåder; vendinger.

(6r) Edda: den *Poetiske* eller Ældre Edda, samling af gude- og heltekvad tillagt Sæmund den Vise. – Ring: en kreds af fortællinger eller digte, dannende en sammenhæng. – Bryniolf Svendsens Paastand: Brynjólfur Sveinsson (1605-1675), biskop i Skálholt på Island, korresponderede (på latin) med Ole Worm i København og Stephanius i Sorø om nordisk oldhistorie; han har i et privatbrev til Stephanius ca. 1642 skrevet, at han anser de bevarede eddakvad for næppe (“vix”) en tusindedel af, hvad der har eksisteret. Stephanius citerede dette på tryk, men desværre er pagineringen i hans *Notæ Uberiores*, 1645, kikset, idet der er to sider 12, men ingen side 13, efter side 14-16 følger et nyt sæt 15-16, så først med side 17 genoptages den fortløbende sidetælling. Det anførte sted er trykt på den sidste side 15, afsnit A i venstre spalte øverst (i faksimile-optrykket fra 1978 er de tilsatte moderne sidetal korrekt fortløbende). – prosaiske Edda: Snorris *Yngre Edda*. – Hverarar Saga: Heiðreks og Hervors saga. – fodnotetekst 9: Skalda: *Skáldskaparmál*, del af *Yngre Edda*. – Thjodolf fra Hvine: norsk skjald. – Harald Haarfa-ger: første norske konge (ca. 871- ca. 932), der regerede over hele Norge. – John Olafsen: i prisskriftet *Om Nordens gamle Digtekunst, dens Grundregler, Versarter, Sprog og Foredragsmaade*, 1786, 1-18, behandler forfatteren “Syngesproget”, som er den ældste nordiske poesi på versmålet *fornyrðamál* (12), der blev kvædet eller messet frem uden at benytte enderim (“Rimslutninger”, 13). Disse ældste sange prægedes af digterisk frihed og ædel enkelhed, forskønnet af sjældne udvalgte ord, indfald og vendinger, som Olafsen dog desværre fandt uoversættelige (14). Senere digterisk stil viser “en mere dyrket Genie og finere Smag”, men er “høi og svær at forstaae” (17) [note slut].

(6v) Harald Haardraade: norsk konge (1046-1066). – Hagen Hagensøn: Håkon Håkonson, norsk konge (1217-1263). – klemmende Stave: obligatoriske bogstavrim, som hverken kendes i hebraisk, græsk eller latinsk poesi, men derimod i angelsaksisk ((jf. Olafsen 1786, 195-196 og 221). – Regnars Dødssang: *Krákumál*, et skjaldedigt, hvis str. 1 er trykt på islandsk med runer (!) og i latinsk overs. (Stephanius 1645, 189) og komplet på samme måde i Ole Worms *Runir seu Literatura runica*, 1636, 2. forøgede og forbedrede udgave 1751, 182-207. Det er oversat til pænt dansk (anonymt) af B.C. Sandvig i *Danske Sange af det ældste Tidsrum, indeholdende blant andet nogle Danske og Norske Kongers Bedrifter*, 1779, 37-51. – fodnotetekst 10: Raden – rækkefølge; den rette plads [note slut]. – kykliske Digtere: forfattere til digteriske tekster i græsk litteratur ca. 700-500 f. Kr., behandelende emner svarende til de homeriske digtninges, men uden om og anderledes end disse, bl.a. ved større korthed. De er alle gået tabt og kendes udelukkende fra senere antikke citater og genfortællinger. – Are Frode: (1067-1148), grundlægger af islandsk historieskrivning med værket *Íslendingabók* ca. 1120.

– Kongespeilet: *Konungs skuggsiá*, oldislandsk lærebog fra 1200-tallet i livsstil og dannet livsførelse (oprindelig beregnet på fyrstesønner og købmandssønner).

(7r) fodnotetekst 11: frædi: isl. *fræði* (viden; lærdom). – ordenlige: regulære. [note slut]. – Ynglingeætten: ifølge Snorres *Ynglingesaga* i *Heimskringla* det ældste nordiske herskerdynasti med sæde i Uppsala. – hjemmebaarne: indfødte, hjemlige. – fodnotetekst 12: mærkelig: bemærkelsesværdig [note slut]. – kunne: kan (i flertal).

(7v) fodnotetekst 13: Munkene Oddur og Gunlaug; benediktinerbrødre ved det islandske *Pingeyrarklaustur*; Oddr Snorrason skrev ca. 1190 en saga om Olav på latin, fulgt af en kraftigt udvidet version ved den ligeledes latinskrivende kollega Gunnlaugr Leifsson (død 1218 eller 1219). – Schönning mener det: hans *Norges Riges Historie*, III, udsendt posthumt 1781 i København, indeholder talrige forsøg på nøjagtige tidsberegninger i opgør med tidligere forskere. – fortalt sig: kommet til at sige noget forkert; husket forkert [note slut]. – Nu fremtraadte: Grundtvig bruger her en episk formulering. – Ledestenen: magnetjærnsten, magnetnålen (i et kompas). – Arme: tilstødende elve; bifloder.

(8r) ledne: forgangne; svundne. – lig Herodots: Herodot og Snorre betegnes af P. F. Suhm i *Historie af Danmark*, I, 1782, som ideelle historieskrivere, der fortæller mere og dømmer mindre, gør “eet Heelt af det altsammen”, kun indfletter få betragtninger i det fortalte og lader disse “saa at sige, fødes af Tingene, korteligen, overlade meget til Læsernes egen Tanke og Flid”; heroverfor “væver” Saxo for meget (2. upag. side af forordet). Grundtvig finder i Herodot en “ukonstlet og trohiertig” stil (*VK 1812*, *US* II, 200). – stille og sød som Honningbækken: udtrykket har flere dimensioner. Semitiske sagn lader paradiset have være omgivet af fire floder, hvoraf en flyder med honning. I *Iliaden* gør især den gamle kong Nestor sig gældende med “honningsøde” ord (1. Sang, v. 249 ff., jf. Grundtvig i *VK 1812*, II, 196). Sammesteds (385) bruger Grundtvig ordet “sød” om stilen i Oehlenschlägers “Vaulundurs Saga” (i *Poetiske Skrifter*, II, 1805). Selv digter han i *Nordens Mytologi 1808* naturmyten “Honningduggen” om “Sødhedens Kilde” (*US* I, 361), optr. 1815 i *Kvædinger* med en tilsat kommentar om “Sødmens Væld” (371). I *Nordens Mythologi 1832* bliver dug fra Ygdrasills blade, der af bier gøres til honning, et billede på poesien “Sødme” (*US* V, 534); den nordisk-mythologiske skjaldemjød brygges jo også på honning. I *Haandbog i Verdens-Historien*, I, 1833, siges templet i Delfi en overgang at have været et hus bygget af bivinger og honningkager (*US* VI, 269). – stander han stille: bekræftende gentagelse af en nægtende sætning nederst på foregående side. Der kan på dette sted i håndskriftet ikke læses “stander han ikke”, som William Michelsen gør (1956a, 134).

(8v) faldne Hakon: ifølge *Olav Tryggvasons saga* i *Heimskringla* dræbes Hakon Jarl af sin træl Karker, da begge skjuler sig under en svinesti, efter at deres tilhængere er gået over til at hylde Olav som norsk konge. – Afgang: død. – opholdt:

opretholdt. – ret Sæd: den rigtige gudsyndelse, altså kristendommen. – fodnote 14: søde Sprog: den ældste danske *Heimskringla*-oversættelse fra omkring 1600 ved Peder Claussøn Friis (1545-1614) trykt ved Ole Worm 1633 er langt fra ordret eller arkaiserende og udelader alle Snorres omhyggeligt indsamlede og udvalgte citater af forfatterbestemte skjaldedigte. Ved det “søde” – et ord, Grundtvig også bruger om Oehlenschlägers stil i “Vaulundurs Saga” i *Poetiske Skrifter*, 1805 (VK 1812, US II, 385) – forstås sammenlignet med den oldislandske originaltekst en bredde hidrørende fra udfyldende eller forklarende omskrivninger af islandske enkeltord til 2- eller 3-ledsgrupper af substantiver eller adjektiver. Claussøns forbillede synes at være Vedels krønikestil i hans danske Saxo 1575. En spinkel retorik her hos Snorre med gentagelsen “blótskaprinn ok blótmenninir” og 2-ledsgruppen “heilög trúa ok rettir síðir” bliver hos Claussøn derimod til det mattere “hedenske Offer, oc de som det opholt” og “den Christen Tro”. Som oversætter har han åbenbart følt sig suveræn. Snorres afsnit om tidsskellet fylder på islandsk 44 ord, men vokser hos Claussøn (på hans side 148) til 83 ord. 2. udgave af Claussøn/Worm i 1757 (bl.a. benyttet af Oehlenschläger) er dog moderniseret i ordforråd med mange franske og tyske låneord og optager stof, som Claussøn udelod eller forkortede. – høie Behov gjordes: virkelig tungtvejende årsager taler for [note slut]. – hin lærde, kristelige Munk: derved forstås Saxo, hvis stillingsbetegnelse på latin i hans arbejdsgiver Absalons testamente lyder *clericus*, som både kan betyde en gejstlig person og en sekretær eller kancellist; senere anvendes betegnelsen *grammaticus* om ham. – saalunde: på denne måde.

(9r) Udsigt: oversigt.

(9v) Tragten: stræben. – Maal: sprog. – fodnotetekst 15: adskillige: adskilte; forskellige [note slut].

(10r) Efter dobbelt linjeafstand følger centreret et af Grundtvig tegnet slutornament. Hvis det forestiller noget, kunne det være et lyttende øre, men stregerne er nok blot et ønske om et beskedent slutornament. Sagen kunne jo være blevet hans første selvstændigt trykte piece med et akademisk emne. På hans senere faktisk udgivne pjecer markeres tekstens slutning blot af en vandret streg på sidste side.